

MATTHEW GABRIELE
DAVID M. PERRY

Šviesieji
amžiai

NAUJA
VIDURAMŽIŲ EUROPOS
ISTORIJA

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras
Vilnius, 2024

Versta iš:

Matthew Gabriele and David M. Perry.

The Bright Ages. A New History of Medieval Europe.

HarperCollins Publishers, 2021

Projektą finansavo

Iš anglų kalbos vertė

Jurga Grunskienė

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras yra struktūrinis Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos padalinys, savo leidybine veikla padedantis įgyvendinti bibliotekos misiją būti Lietuvos žinių erdve, kuriančia vertę visuomenei.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

© Matthew Gabriele, David M. Perry, 2021

© Jurga Grunskienė, vertimas, 2024

© Saulius Bajorinas, apipavidalinimas, 2024

© Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2024

ISBN 978-5-420-01874-3

TURINYS

Ižanga

ŠVIESIEJI AMŽIAI ... 10

Pirmas skyrius

ŽĖRINČIOS ADRIJOS PAKRANTĖS ŽVAIGŽDĖS ... 21

Antras skyrius

TVISKANTYS NAUJOSIOS ROMOS STOGAI ... 36

Trečias skyrius

NAUJA JERUZALĖS AUŠRA ... 54

Ketvirtas skyrius

AUKSO VIŠTA IR ROMOS SIENOS ... 69

Penktas skyrius

SAULĖS NUTVIEKSTAS LAUKAS ŠIAURĖJE ... 84

Šeštas skyrius

ILGA DRAMBLIO KELIONĖ ... 100

Septintas skyrius

DEGANTIS LAIVAS PRIE VOLGOS ... 116

Aštuntas skyrius

AUKSINĖ PRANCŪZIJOS MERGELĖ ... 132

Devintas skyrius

TVISKANTYS DANGIŠKOSIOS JERUZALĖS
BRANGAKMENIAI ... 147

Dešimtas skyrius	
SAULĖS NUAUKSINTI BOKŠTAI TRIJŲ RELIGIJŲ MIESTE ...	159
Vienuoliktas skyrius	
DIEVIŠKOSIOS ŠVIESOS ATSPINDŽIAI NILO VANDENYSE ...	174
Dvyliktas skyrius	
ŠVYTINTI BALTA ELNĖ SU PATINO RAGAIS ...	188
Tryliktas skyrius	
DEGANTYS MIESTAI ...	203
Keturioliktas skyrius	
VITRAŽAI IR DEGINAMŲ KNYGŲ SMARVĖ ...	217
Penkioliktas skyrius	
RYTŲ STEPĖSE ŽVILGANTIS SNIEGAS ...	234
Šešioliktas skyrius	
GEDULO ŽVAKĖS IR KRINTANČIOS ŽVAIGŽDĖS ...	250
Septynioliktas skyrius	
ŽVAIGŽDĖS VIRŠ AŠTUONKAMPIO KUPOLO ...	264
EPILOGAS ...	275
PADĖKA ...	287
REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA ...	289
RODYKLĖ ...	312

ŠVIESIEJI AMŽIAI

ISTORIJA, kurią papasakosime, prasidėjo rytinėje Italijos pakrantėje saulėtą dieną, maždaug 430 mūsų eros metais, kai būrelis amatininkų įžengė į nedidelę koplyčią ir jos lubas pavertė mėlynu dangumi. Jie darbovosi Ravenos mieste, kaip manoma, vienos moters, Galos Placidijos, kuri buvo Romos imperatoriaus sesuo, vestgotų karalienė, o galiausiai net ir Vakarų Romos imperatoriaus regentė, įsakymu. Būdama pamaldi krikščionė, ji pastatė ir atnaujino keletą bažnyčių Jeruzalėje, Romoje ir Ravenoje. Mūsų aprašomą koplyčią Gala Placidija užsakė pastatyti ir išdekoruoti veikiausiai kaip relikvijorių; galbūt ruošėsi joje būti pati palaidota, o gal ketino į ją perkelti kūdikystėje mirusio sūnaus kūną. Užduodami šiuos hipotetinius klausimus, neturime jokių tikslių atsakymų. Vis dėlto pastatas, kuriame senovės meistrai į šviežią skiedinį įspaudė smulkių trapecijos formos stiklo plytelių su mėlynuoju lazuritu, pavertusiu jo lubas sodriausiu mėlynu dangumi, neabejotinai egzistuoja. Vėliau šias lubas jie nusagstė stiklo gabalėliais su įlydytu auksu ir dangus prisipildė gausybe žėrinčių žvaigždžių. Mėlynoje sienoje amatininkai į skiedinį įspraudė baltų, geltonų bei oranžinių plytelių ir taip šiame Edeno sode prisodino gėlių. Greta šių, pasitelkus senovines technologijas

sukurtą mozaiką – mėlyno dangaus ir auksinių žvaigždžių pasaulio – vaizduojami asmenys, iškilę ypatingoje laiko ir vietos dermėje, sudėtingu, nors ir ne katastrofiniu, pereinamuoju laikotarpiu, kai iš esmės pasikeitė galios pusiausvyra, kultūrinės normos ir mąstymas apie giliausias žmogiškosios egzistencijos prasmes.

Iki pat mūsų dienų kiekvienas šios mozaikos gabalėlis, pažvelgus į jį vos kitu kampu, dailiai atspindi saulės arba žvakių šviesą ir stebuklingai žėri, pats atsispindėdamas kitose plytelėse ir stebėtojo akyse. Net ir po beveik 1600 metų šios koplyčios erdvė vis dar tviska taip, lyg čia šviestų tikros žvaigždės.

Viduje, ant sienos virš įėjimo, visus sveikina Jėzus, čia vaizduojamas kaip kaimenės apsuptas Gerasis Ganytojas. Daugelyje kitų Gerojo Ganytojo atvaizdų pabrėžiamas šiurkštus Kristaus žmogiškumas, jis neretai vaizduojamas ant pečių užsimetęs ėriuką. Bet šiame avys stovi šalia, visos žvilgsnius nukreipusios į Jėzų, o viena uostinėja jo ranką. Vaizduodami Kristų auksu žvilgančiu drabužiu, mozaikos kūrėjai tikriausiai stengėsi išryškinti jo dieviškumą, trokšdami didingesnės tiesos negu vien šis žmogiškas vėlyvosios antikos laikų menas. Ant kitos sienos matome šventąjį, stovintį priešais įkaitintos geležies groteles. Galbūt tai šv. Laurynas, dabar laikomas virėjų globėju, ypač garsus savo kankinystės istorija: jis buvo sudegintas gyvas, bet iki pat mirties išliko romus ir net esą paprašė šimtininko jį apversti ant kito šono, nes tas, ant kurio gulėjo, neva jau iškepė. O gal tai šv. Vincentas, itin garbinamas Pirėnuose, kur trumpai gyveno ir netgi vestgotų karaliene buvo Gala. Šis šventasis taip pat buvo kankinamas ugnimi po to, kai pagonys sudegino jo knygas. Kad ir kaip ten buvo, ant koplyčios sienų pasakojamos istorijos (iš V m. e. a. Viduržemio jūros regiono)

yra nevienalytės, jose susipinančios įvairios laiko, kultūros ir vietos gijos ne tik patvirtina tęstinumą, bet ir ženklina reikšmingus pokyčius.

Pradžios ir pabaigos yra laisvai pasirenkamos; jos nubrėžia ribas tam tikrai pasakojamai istorijai. Pasakodami savo istoriją, mes siekiame atsikratyti „tamsiujų amžių“ mito, ištikus šimtmečius gyvuojančio viduramžių pasaulio suvokimo, pagal kurį tas pasaulis tarsi skendi šešėlyje, yra miglotai suprantamas, pastovus ir nekintantis, bet visiškai priešingas tam, kokio trokštame šiais laikais. Tad kuriam laikui pamirškime tradiciškai pereinamaisiais laikomus antikos ir viduramžių įvykius – Nikėjos I susirinkimą 325 m. e. m., Romos nusiaubimą 410-aisiais ar paskutinio Vakarų Romos imperatoriaus Romulo Augustulo nuvertimą 476-aisiais. Jeigu mes, kaip kultūra, nusprendžiame, kad viduramžiai egzistavo, turėjo pradžią ir pabaigą, nebūtinai turime pradėti nuo nuosmukio, tamsos ar mirties. Galime [nuspręsti] juos pradėti šioje tviskančioje, šventoje, tykioje koplyčioje. Tai, žinoma, niekaip nepanaikina viso praeityje įvykusio smurto; to nepakeis jokia naivi nostalgija. Bet mums tai parodo, kad pasirinkti keliai nebuvo iš anksto nulemti. Pakeitę požiūrį, galime susitelkti į žmones, kurie kituose – tradiciniuose – pasakojimuose būdavo nustumiami į paribius. Pradėdami kažkur kitur, pamatome galimus pasaulius.

Beveik po tūkstantmečio, 1321-aisiais, lygiai toje pačioje vietoje, tame pačiame mieste ir net toje pačioje koplyčioje, viduramžius galime ir „pabaigti“. Čia, vaikštinėdami su viduramžių poetu Dante Aligjeriu (Dante Alighieri), itin mėgsiu lankytis Ravenos bažnyčiose ir semtis įkvėpimo iš jų mozaikų, kai kūrė didįjį savo gyvenimo kūrinį, kuriame telpa ištisa visata, ir vėl pastebime tęstinumą ir pokyčių ženklus. Į Raveną Dantė buvo ištremtas iš gimtosios Florencijos

ir čia, vietos kunigaikščio dvare, baigė savo dienas. Būdamas tremtyje, jis nukeliavo į Veneciją ir išvydo laivų statyklą Arsenalą, pastatytą XII amžiaus pradžioje. Ten jis įkurdino savąjį *Pragarą*. Jame sutinkame autoriaus amžinoms kančioms pasmerktus popiežius ir įvairius Florencijos piliečius. Dantė degė neapykanta skaldančiai popiežių politikai ir Florencijai būdingai viduramžių demokratijai, ir jas abi smerkė. Tačiau Ravenoje jį, regis, jaudino Galos Placidijos mauzoliejaus ramybė ir gretimoje Šv. Vitalijaus bažnyčioje esančios imperatorius Justiniano ir Teodoros mozaikos. Veikiausiai kaip tik čia, Ravenoje, po tviskančiais, kone prieš tūkstantmetį pastatytos koplyčios skliautais, jį aplankė įkvėpimas sukurti paskutinę *Dieviškosios komedijos* knygą *Rojus*.

Ši Dantės poema yra vienas didingiausių viduramžių ir net visų laikų literatūros kūrinių. Jis paremtas ne tik poeto gyvenamojo laikotarpio politinėmis bei kultūrinėmis realijomis, bet ir viso pasaulio, ištiso tūkstantmečio meno, kultūros ir religijos įvykiais. Pasaulinės aktualijos buvo žinomos to meto Italijoje. *Dieviškoji komedija* tiesiog skendi mirtyje ir tamsoje, nors joje yra ir grožio bei šviesos. Autoriaus kelionė po pragarą, skaistyklą ir, galiausiai, dangų baigiasi Dievo, kaip skaisčiausiosios šviesos, vizija. Tą patį turbūt galėjo įsivaizduoti ir dievobaimingi parapijiečiai, stebėdami mauzoliejaus mozaikų žvaigždes, dangų ir mintimis kildami iki šviesiausiojo dangaus. Taip šviesieji amžiai prasižada ir baigiasi viską nušviečiančios šviesos viltimi.

Savaime suprantama, ne visas viduramžių grožis yra šventas ar ne vien šventas. Bizantijos imperatorių portretai, eksponuojami greta Galos Placidijos mauzoliejaus, taip pat yra viduramžių kūriniai – ne tik todėl, kad į juos pažiūrėti ateidavo šimtai tūkstančių viduramžių Italijos miestų gyventojų ar Adrijos pakrantės keliautojų, lankusių šį

imperatoriskąjį miestą, bet ir dėl daugybės šiuose portretuose įamžintų prasmų. Šios imperatorių mozaikos simbolizuoja nuolat besikeičiantį, aiškių sienų neturintį Viduržemio jūros regiono viduramžių pasaulį, kuriame, kur bepažvelgtum, apstu judėjimo ir kultūrų maišymosi ženklų.

Taigi mes žiūrime. Taip pat klausomės jūreiviškos šnektos, susimaišiusios su visų Europos, Azijos ir Šiaurės Afrikos tautų kalbomis ir tarmėmis. Įsivaizduojame prekybos vietas, kuriose žydai kalbėjo lotyniškai, krikščionys – graikiškai, be to, visi mokėjo arabiškai. Nulydime akimis Venecijos laivais, galiausiai pasiekdavusiais net viduramžių Anglijos uostus, plukdomus kokosus, imbierą ar papūgas. Nukreipiame žvilgsnį į tamsiaveidžius šiaurės afrikiečius, nuolat gyvenančius Britanijoje, taip pat į Viduržemio regiono prancūzų valstiečius, pasakojančius nešvankias istorijas apie gašlius kunigus, pasileidusias moteris ir lengvai apmulkinamus jų vyrus.

Bet viskas, kas turi pradžią, turi ir pabaigą, kitaip nebūtų ir *medieum aevum*, arba „amžiaus vidurio“, „viduramžio“. Taigi, kaip vieną iš galimų pabaigų pasirenkame XIV amžių ir Dantę. Po jo kūrę italų humanistai aiškiai atmetė viduramžiams būdingas idėjas ir teigė, kad jie patys gyvena naujame amžiuje, atsinaujinimo laikais, vadinamuoju Renesansu. Vis dėlto viduramžius galėtume „užbaigti“ ir šiek tiek vėliau, XIV amžiuje, praūžus Aziją, Europą, Šiaurės Afriką ir Artimuosius Rytus nusiaubusiam marui. Arba sakyti, kad viduramžiai baigėsi XV šimtmetyje, kai Osmanų turkai užvaldė visą rytinę Viduržemio jūros pakrantę ir įkūrė naują imperiją, kuri driekėsi nuo Indijos vandenyno ir vienu metu net pasiekė Vienos miesto sienas; imperiją, kovojusią su Venecijos krikščionimis, bet sudariusią sąjungą su krikščioniškąja Prancūzija. Yra net įrodinėjančių, kad viduramžių pasaulis

tęsėsi iki pat Prancūzijos revoliucijos ir monarchijos žlugimo XVIII amžiaus pabaigoje.

Tačiau nė vienas iš šių skirstymų nėra iki galo tikslus. Atidžiau pažvelgę, pamatysime, kad patys italai, įskaitant Dantę, buvo savotiški ankstesnių amžių „produktai“, patys gana „viduramžiški“. Maras pasiekė Europą dėl ištisus šimtmečius puoselėtų jos ryšių su Azija. Osmanų turkai iškilo dėl kartų kartas vykusios stepių ir miestų gyventojų sąveikos, intelektualine kultūra persismelkusios tautės, iš Persijos į Pirėnų Iberiją gabenusios konkuruojančius Šventraščio ir Aristotelio raštų vertimus, tautės, kuri ne tik ištisiems regionams tiekė prabangos prekes, bet ir pasidalydavo bakterijomis. Prancūzijos revoliucijos prielaidos susidarė dėl to, kad viduramžių žmonės, nors ir nedaug, eksperimentavo su demokratiniu atstovavimu, turėjo ilgametės priešinimosi autoritarizmui patirties. Visa tai – tautos, maras, menas, valdžia, karai – priskirtina viduramžių pasauliui.

Bet jeigu nėra tinkamų pabaigų, jeigu visi tarpiniai panašūs į tai, kas jau buvo anksčiau, kodėl iš viso manome, kad viduramžiai egzistavo? Juk istorija iš tikro neturi konkretaus pradžios ar pabaigos taško. Aišku tik tai, kad XIV ir XV amžiais Italijos žmonės, nusivylę savo bjaurios epochos politiniu chaosu ir karais, nusprendė nutiesti nostalgiskus ryšius su antikinės Romos ir Graikijos pasauliais ir, pasinaudami šia tolima praeitimi, atsiriboti nuo tūkstantį metų iki jų buvusios istorijos. Vėliau, XVIII ir XIX amžiais, imperialistinės Europos valstybės ir jų intelektualai (dažnai patys viduramžių tyrinėjimų pradininkai ir mokslininkai!) siekė sukurti naują savosios pasaulio tvarkos istoriją, kuri pateisintų ir paaiškintų baltųjų rasės (šių laikų idėja, nors ir turi viduramžių šaknis) dominavimą pasaulyje. Viduramžiais egzistavusios protautės jiems tapo naudingos ir šia

praeitimi jie grindė savo šiuolaikines ištakas, pabrėždami viduramžių sąsajas su senovės Graikija ir Roma, taip pat viduramžių valstybių nepriklausomybę ir savitas tradicijas. Šie naujųjų laikų mąstytojai pasinaudojo prasimanyta Europa ir išgalvota „Vakarų civilizacijos“ koncepcija kaip modernųjį pasaulį susiejanti gija. Žvelgdami už savo sienų, jie matė barbarus. Žvelgdami į Europos viduramžių ir antikos praeitį, jie įsivaizdavo tik baltųjų, tokių kaip jie, veidus. Tačiau jie klydo.

Šiandien viduramžiai yra tapę savotišku paradoksu. Kritikuodami šių laikų problemas, pavyzdžiui, islamo terorizmą, prastai suvaldytą COVID-19 pandemiją ar net varuotojo pažymėjimų išdavimo tvarką (dėl per didelės biurokratijos), žmonės vadina jas „viduramžiškomis“. O kai baltųjų [rasės] suprematizmo šalininkai ima reikšti teises į [žmonių] kilmės istoriją, jie vėlgi atsigręžia į viduramžius ir ima savintis auksinius didingus radinius, milžiniškas pilis bei katedras. Taip jie tik supaprastina „rasiškai gryną“ patriarchalinį militarizmą ir pateisina savo fanatizmą. Laikotarpis gali būti geras ir blogas, skaidrus ir neskaidrus. Populiariojoje kultūroje ypač gajus „tamsiųjų amžių“ mitas teikia erdvės jo plėtotei kaip tik taip, kaip daugelis ir įsivaizduoja. Jeigu tamsoje prastai matyti, įsišėlusi vaizduotė išryškina ir pernelyg sureikšmina regimas smulkmenas. Taip joje atsiranda vietos iš pažiūros nekaltiems ir net naudingiems mitams, kuriais naudojasi pavojingų užmačių turintys žmonės.

Tačiau mūsų pasakojama istorija kur kas sudėtingesnė.

Šviesieji amžiai – tai ne tik aukštas katedrų lubas puošiančių vitražų spindesys, juos sudėliojusių žmonių kraujas ir prakaitas, auksinės Bažnyčios relikvijos, labdaringi ir dievobaimingi giliai tikinčių žmonių darbai, bet ir iš „šventųjų“ idėjų kilę karai, iš netolerancijos ir baimės sudegintų eretikų

kūnai. Šviesiuosiuose amžiuose atsiskleidžia susipynusių Europos kultūrų apie tūkstantį metų iki Dantės skvarba. Šviesieji amžiai peržengė Europos ribas, neapsiribojo Senuoju žemynu. Jiems buvo žinoma, kaip, beje, ir viduramžių žmonėms, apie kur kas didesnę, apskritą Žemės rutulį.

Šviesiaisiais amžiais gyvenę žmonės kalbėjo skirtingomis kalbomis ir išpažino skirtingas religines tradicijas, arba, tiksliau, skirtingas tos pačios tradicijos versijas. Pavyzdžiui, egzistavo daugybė „krikščionybų“ ir viena katalikų (iš mažosios „k“, nusakant jos visuotinumą) bažnyčia. Bet Europoje ir Viduržemio jūros regione taip pat gyveno musulmonų, žydų ir politeizmo išpažinėjų. Kiekvienas šių žmonių mylėjo ir geidė, neapkentė ir draugavo taip, kaip įprasta visiems žmonėms; gana dažnai jie rašė apie savo gyvenimą, kūrė meną ar paliko kitų materialių pėdsakų. Mus vis dar stebina po tūkstantmečio atkasti radiniai.

Šviesiaisiais amžiais mokslininkai žvelgė į dangų ir tyrinėjo žvaigždes, kūrė universitetus, klojo Europos indėlio į pasaulinę mokslo revoliuciją pamatus, ir visa tai darė neišsižadėdami tikėjimo aukštesne jėga. Bet tada, kaip ir dabar, buvo žmonių, kurie stengėsi pažaboti diskusijas, persekiojo už minties nusikaltimus*, slopino laisvę ir žudė kitokius nei jie. Šviesieji amžiai buvo išskirtinis, ašinis istorijos tarpsnis, nes juose glūdėjo nenusakoma daugybė žmonijai būdingų galimybių. Tačiau iki mūsų dienų šias šviesas buvo užgožęs tik bloguosius dalykus pabrėžiantis istorijos pasakojimas ir įsivyravusi neigiama nuomonė apie viduramžius. Dažnai ji buvo kuriama ir palaikoma pačių

* „Minties nusikaltimas“, ar „mintikaltė“ Džordžo Orvelo (George Orwell) distopijoje *1984-ieji* sugalvotas terminas asmeniniams įsitikinimams, neatitinkantiems visuomenėje priimtų normų ar vyraujančios ideologijos, nusakyti. (Vert. past.)

medievistų. Kartais imame mėgautis viduramžių keistumu ir pamirštame mokyti apie jų sąsajas. Bet, kita vertus, galime pernelyg įsijausti į tęstinumą ir pamiršti, kaip stipriai per tiek laiko viskas pasikeitė.

Mes, abu autoriai, esame viduramžių Europos istorikai, daugybę metų tyrinėjantys pirminius istorinius šaltinius, kiekvienas atliekame savo mokslinį tyrimą. Tačiau, ko gero, daug svarbiau yra tai, kad galėjome remtis šimtais kitų mokslininkų darbų. Jie padėjo atsikratyti senųjų pasakojimų apie tamsiuosius amžius ir pamatyti kur kas sudėtingesnį ir įdomesnį šio laikmečio paveikslą. Mūsų kolegos ir mokytojai padėjo suvokti Europą kur kas platesniame pasauliniame prekybos, religijų, tautų judėjimo ir ligų kontekste. Mes sužinojome apie viduramžiais puoselėtas tolerancijos idėjas ir apie rasinių skirtumų bei hierarchijų formavimąsi. Sužinojome ne tik apie neįtikėtino grožio, bet ir pribloškiančio tamsuoliškumo akimirkas. Viduramžių tyrinėtojai išplėtojo, o vėliau paneigė feodalizmo kaip sistemos konstrukta. Jį pakeitusios sudėtingų giminystės ir hierarchijos ryšių idėjos evoliucionavo į plačiau aprėpiančias teorijas ir hiperlokalumo tradiciją ar su jomis susiliejo. Dabar mes daug daugiau žinome apie lytinius santykius, smurtą, lytį, grožį, skaitymą, neapykantą, toleranciją, politiką, ekonomiką ir visus kitus žmonių atliekamus dalykus, suprantame, kas tai yra ir kaip vyksta. Medievistai gerokai prisidėjo prie tamsiųjų amžių mito sukūrimo, taip pat prie to, kad viduramžių pasauliu dar iš šiandien yra naudojamos neapykantą kurstančioms ideologijoms pagrįsti, tačiau dabar jie ima pripažinti savo klaidas ir mėgina jas taisyti.

Net ir trečiajame XXI amžiaus dešimtmetyje viduramžiai, regis, nuožmiai braunasi į šiuolaikinę visuomenę, vis

dėlto mūsų profesijos atstovams istorikams tokie stereotipiniai tamsieji amžiai, kaip jie dažnai pristatomi populiariojoje kultūroje, nėra pažįstami. Iš dalies šį susidomėjimą kursto mūsų amžininkų fantazijų apie viduramžius protrūkis, pavyzdžiui, *Sostų karai*, *History Channel* serialas *Vikingai*, vaizdo žaidimai, kaip antai *Kryžininkų karaliai* (*Crusader Kings*) ar *Žudiko kredo* (*Assassin's Creed*). Tik neretai jį pakursto ir šiuolaikiniai įvykiai arba valdančiųjų komentarai, tarkime, kai politikai „viduramžiška“ pavadina sieną arba sąvoką „Vakarų civilizacija“ tapatina su baltųjų rasės nacionalizmo kodeksu. Pasitaiko, kad, kraštutiniams dešiniams pritarus, viduramžių simboliai naudojami skydams Virdžinijoje papuošti. Jie plevėsuoja ant JAV Kapitolijų šturmuojančių žmonių vėliavų arba jais įaitrinamas masinio žudiko skandalas Naujojoje Zelandijoje. Šio palyginimo nevengiantys vartoti kairieji taip pat pritaria, kad siena ar koks nors baisus smurtinis veiksmas yra „viduramžiški“. Tada šis būdvardis jau tampa epitetu, reiškiančiu atsilikimą, kažką, iš ko jau turėtume išaugti, kas, šiuolaikinio pasaulio akimis, turėjo likti praeityje. Regis, „tamsieji amžiai“ užsibuvo ilgiau, nei turėtų.

Visa tai rodo, kad ir politinė kairė, ir dešinė pagaliau sutaria dėl bendrų praeities kriterijų. Teigdami, jog vienas ar kitas veiksmas yra „viduramžiškas“, ir vieni, ir kiti „tamsiuosius amžius“ pasitelkia saviems tikslams, tik dešinieji – dėl nostalgijos kažkam, kas prarasta, o kairieji – niekindami praeitį, nes ją, esą, geriau pamiršti. Net studentai į viduramžių istorijos paskaitas ateina iš anksto nusistatę jose atrasti tamsą ir žiaurumus iš dalies dėl to, kad, kaip teigiama, televizijos serialai ir filmai neva „autentiškai“ vaizduoja viduramžius, nors iš tiesų jais tik pateisina seksizmo, prievartos ir smurto scenas. Deja, viduramžiai neprisimenami

vaizduojant toleranciją, grožį ir meilę. Tačiau mūsų vadina-
muose „šviesiuosiuose amžiuose“ yra visko – šviesos ir tam-
sos, žmogiškumo ir žiaurumo (labai apgailestaujame, bet
drakonų – nedaug).

Europos viduramžių istoriją ketiname papasakoti nau-
jai. Pradėję nuo Galos Placidijos gyvenimo kelionių, klastų,
pergalių ir tragedijų, pristatysime itin paprastą – naują –
penktojo amžiaus vertinimą, pabrėždami vieną prielaidą:
Roma nežlugo.

Viskas tęsiasi ir tuo pat metu keičiasi. Jau netrukus
galia bus sutelkta didžiajame Konstantinopolio mieste, vė-
liau – pagrindiniuose naujų islamiškųjų imperijų centruo-
se, o Jeruzalė visada šmėžuos šių pirmųjų viduramžių tautų
vaizduotėje, tačiau niekada nebus savinamasi taip atkakliai,
kaip bandoma teigti vėlesniuose istorijos naratyvuose. Toli
šiaurėje žmonės išradingai apmąstys praeitį, svajos ir neri-
maus dėl ateities, o po Vokietiją klaidžios... dramblys. Mies-
tai niekada neišnyks, tik ims trauktis, nes neteks turėtos
svarbos, sumažės jų gyventojų ir žmonės, siekdami stabilu-
mo, nuolat atras naujų būdų, kaip organizuoti savo politinį,
ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. Stabilumo bus siekiama
ir per naują mąstymą apie Dievą bei religiją. Jis įskels ugnį,
kuri paskatins intelektualiojo ir literatūrinio gyvenimo kles-
tėjimą. Bet ta pati ugnis, uždegta neapykanta žaižaruojan-
čių žmonių, praris kiekvieną, kuris, kaip manoma, nepritar-
s [visuotinai] tiesai. O tada ratas suksis iš naujo. Miestai augs.
Bokštai stiebsis į dangų. Ryšiai tarp regionų (jie niekada
nebuvo nutrūkę) tęsis šimtmečius ir silpnės, kartu jie atneš
idėjų ir bakterijų, be kita ko, sudarys sąlygas italų poetui
vaikščioti Romos imperatorės pramintais takais. Sveiki at-
vykę į *Šviesiuosius amžius!*